

REPUBLIKA HRVATSKA
PUČKI PRAVOBRANITELJ
OMBUDSMAN

Broj: P.P. - 30-09-210/13
Zagreb, 28. lipnja 2013.

HRVATSKI SABOR
g. Josip Leko,
predsjednik Hrvatskog sabora

Poštovani gospodine predsjedniče Hrvatskoga sabora,

Sukladno čl. 9. Zakona o nacionalnom preventivnom mehanizmu za sprečavanje mučenja i drugih okrutnih, neljudskih ili ponižavajućih postupaka ili kažnjavanja („Narodne novine“, br. 18/2011) u privitku dostavljam Izvješće o obavljanju poslova Nacionalnog preventivnog mehanizma za 2012. godinu.

Budući da se radi o Inicijalnom izvješću o obavljanju poslova Nacionalnog preventivnog mehanizma, važno je naglasiti da se metodologija i sadržaj Izvješća u određenoj mjeri razlikuje od ostalih izvješća koja pučki pravobranitelj podnosi Hrvatskom saboru, budući je svrha izrade i objavljivanja upoznavanje međunarodne i domaće javnosti o aktivnostima poduzetim s ciljem sprečavanja mučenja i drugih okrutnih, nečovječnih ili ponižavajućih postupaka ili kažnjavanja, te stoga ima i informativni karakter. Pri izradi izvješća uzete su u obzir smjernice za izradu izvješća nacionalnih preventivnih mehanizama međunarodnog Udruženja za prevenciju mučenja (APT).

Uvažavajući odredbe Fakultativnog protokola uz Konvenciju protiv mučenja i drugih okrutnih, nečovječnih ili ponižavajućih postupaka ili kažnjavanja izvješća te praksu nacionalnih preventivnih mehanizama drugih država Izvješće će biti dostavljeno UN Pododboru za sprečavanje mučenja i drugih okrutnih, nečovječnih ili ponižavajućih postupaka ili kažnjavanja (SPT), u okviru suradnje propisane čl. 3. Zakona o nacionalnom preventivnom mehanizmu za sprečavanje mučenja i drugih okrutnih, neljudskih ili ponižavajućih postupaka ili kažnjavanja te čl. 20. Fakultativnog protokola. Također, Izvješće će biti dostavljeno Europskom odboru za sprečavanje mučenja i nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja (CPT) te drugim međunarodnim i domaćim zainteresiranim tijelima.

S osobitim poštovanjem,

PUČKA PRAVOBRANITELJICA

Lora Vidović
Lora Vidović

Republika Hrvatska

Pučki pravobranitelj

Godišnje izvješće o obavljanju poslova Nacionalnog preventivnog mehanizma

Zagreb, 2013.

SADRŽAJ

1. Uvod

- 1.1. *Zakon o nacionalnom preventivnom mehanizmu za sprečavanje mučenja i drugih okrutnih, neljudskih ili ponižavajućih postupaka ili kažnjavanja*
- 1.2. *Početak obavljanja poslova NPM-a u Republici Hrvatskoj*

2. Metodologija i način rada NPM-a

3. Prikaz aktivnosti tijekom 2012. godine

- 3.1. Obilasci
  - a. *Obilasci mjesta u nadležnosti Ministarstva pravosuđa*
  - b. *Obilasci mjesta u nadležnosti Ministarstva unutarnjih poslova*
  - c. *Obilasci mjesta u nadležnosti Ministarstva socijalne politike i mladih*
  - d. *Prikaz poduzetog povodom preporuka*
- 3.2. *Informiranje javnosti*
- 3.3. *Međunarodna suradnja*

4. Ocjena stanja

5. Zaključak

1. UVOD

Uviđajući važnost univerzalne borbe protiv mučenja i drugih okrutnih, nečovječnih ili ponižavajućih postupaka ili kažnjavanja te imajući na umu čl. 5. Opće deklaracije o ljudskim pravima i čl. 7. Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima, Opća skupština Ujedinjenih naroda, usvojila je 1984. godine Konvenciju protiv mučenja i drugih okrutnih, nečovječnih ili ponižavajućih postupaka ili kažnjavanja. Smatrajući da je potrebno poduzeti daljnje mjere kako bi se takvo postupanje iskorijenilo iz društva, na 57. zasjedanju Opće skupštine Ujedinjenih naroda, 18. prosinca 2002. godine, usvojen je Fakultativni protokol uz Konvenciju protiv mučenja i drugih okrutnih, nečovječnih ili ponižavajućih postupaka ili kažnjavanja (u daljnjem tekstu: OPCAT) koji je 22. lipnja 2006. godine, stupio na snagu. Do lipnja 2013. godine OPCAT-u je pristupilo šezdeset i osam država članica Ujedinjenih naroda.

Cilj OPCAT-a je uspostava sustava kojima će neovisna međunarodna i nacionalna tijela odlaziti u redovite posjete mjestima gdje se nalaze osobe lišene slobode, kako bi spriječila mučenje i druge okrutne, nečovječne ili ponižavajuće postupke ili kažnjavanje. U tu je svrhu OPCAT-om osnovan Pododbor za sprečavanje mučenja i drugih okrutnih, nečovječnih ili ponižavajućih postupaka ili kažnjavanja (u daljnjem tekstu: SPT) koji se u svom radu rukovodi načelima propisanim Poveljom Ujedinjenih naroda kao i pravilima UN koja se odnose na postupanje s osobama lišenim slobode. Jednako tako, sve države članice obvezale su se, u roku od godine dana od dana stupanja na snagu ratifikacije ili pristupanja OPCAT-u, na nacionalnoj razini osnovati jedno ili više tijela koja će odlaziti u redovite posjete mjestima gdje se nalaze osobe lišene slobode, kako bi spriječila mučenje i druge okrutne, nečovječne ili ponižavajuće postupke ili kažnjavanje. Ti se mehanizmi nazivaju nacionalnim preventivnim mehanizmima (u daljnjem tekstu: NPM). Iako OPCAT-om nije propisan način uspostave NPM-a, već je odluka o tome prepuštena državama članicama, od njih se zahtjeva da pri osnivanju ovog tijela vode računa o načelima koja se odnose na status nacionalnih institucija za promicanje i zaštitu ljudskih prava - tzv. „Pariškim načelima“.

Republika Hrvatska ratificirala je OPCAT 5. travnja 2005. godine („Narodne novine – Međunarodni ugovori“, br. 2/05) te se time obvezala uspostaviti NPM i osigurati raspoloživost svih potrebnih sredstava za nesmetano obavljanje poslova NPM-a (čl. 17. OPCAT-a).

1.1 Zakon o nacionalnom preventivnom mehanizmu za sprečavanje mučenja i drugih okrutnih, neljudskih ili ponižavajućih postupaka ili kažnjavanja

Sukladno čl. 93. Ustava Republike Hrvatske („Narodne novine“, br. 85/2010) pučki pravobranitelj je opunomoćenik Hrvatskog sabora za promicanje i zaštitu ljudskih prava i sloboda utvrđenih Ustavom, zakonima i međunarodnim pravnim aktima o ljudskim pravima i slobodama koje je prihvatila Republika Hrvatska. Ujedno, tijekom 2008. godine, Međunarodni koordinacijski odbor za nacionalne institucije pučkom pravobranitelju dodijelio

status institucije za promicanje i zaštitu ljudskih prava sa "statusom A", što je najviši status kojeg se dodjeljuje instituciji za zaštitu ljudskih prava koja zadovoljava kriterije iz tzv. "Pariških načela". Uvažavajući navedeno, kao i činjenicu te da je pučki pravobranitelj i do tada, sukladno svojim zakonskim ovlastima, redovito obilazio mjesta gdje se nalaze osobe lišene slobode, Hrvatski sabor je 28. siječnja 2011. godine usvojio Zakon o nacionalnom preventivnom mehanizmu za sprečavanje mučenja i drugih okrutnih, neljudskih ili ponižavajućih postupaka ili kažnjavanja („Narodne novine“, br. 18/2011, u daljnjem tekstu: ZNPM), kojim je propisao da poslove NPM-a obavlja pučki pravobranitelj. U obavljanju poslova NPM-a, sukladno ZNPM-u, obvezno sudjeluju dva predstavnika akademske zajednice i dva predstavnika udruga registriranih za obavljanje djelatnosti iz područja zaštite ljudskih prava, koje pučki pravobranitelj imenuje na prijedlog udruga, odnosno visokih učilišta, na temelju javnog poziva, a pučki pravobranitelj može, po potrebi, uključiti u rad i druge neovisne stručnjake.

Nedvojbeno, najvažniji posao NPM-a su redoviti obilasci mjesta u kojima se nalaze ili bi se mogle nalaziti osobe lišene slobode, radi jačanja njihove zaštite od mučenja i drugih okrutnih, neljudskih ili ponižavajućih postupaka ili kažnjavanja te davanje preporuka tijelima ili ustanovama, koje su dužne u roku koji odredi pučki pravobranitelj, slijedom njih poduzeti mjere i o tome bez odgađanja obavijestiti pučkog pravobranitelja. Ukoliko tijelo ili ustanova ne postupi po preporukama, pučki pravobranitelj će o tome obavijestiti Hrvatski sabor. Uz to, NPM daje prijedloge i primjedbe na nacрте zakona i drugih propisa radi promicanja zaštite osoba lišenih slobode od mučenja i drugih okrutnih, neljudskih ili ponižavajućih postupaka ili kažnjavanja te surađuje sa SPT-om koji, sukladno OPCAT-u, savjetuje, pomaže i ima neposredne kontakte s NPM-om.

Kako bi osobe koje obavljaju poslove NPM-a mogle ostvariti svoje zadaće, one imaju ovlasti nenajavljenih obilazaka tijela ili ustanova te pregleda prostorija u kojima se nalaze osobe lišene slobode; slobodnog pristupa podacima o tijelima i ustanovama u kojima se nalaze osobe lišene slobode; slobodnog pristupa podacima o broju osoba lišenih slobode u tijelu ili ustanovi koja se obilazi; slobodnog pristupa svim podacima o postupanju s osobama lišenim slobode u skladu sa zakonom; razgovarati s osobama lišenim slobode po slobodnom izboru i bez nazočnosti službenika tijela ili ustanove koja se obilazi te razgovarati s drugim osobama koje im mogu dati odgovarajuće informacije vezane uz sumnju na kršenje ljudskih prava postupanjem u tijelu ili ustanovi koja se obilazi.

Budući da je financijska neovisnost jedan od kriterija iz tzv. „Pariških načela“ sredstva za obavljanje poslova, sukladno ZNPM-u, osiguravaju se u državnom proračunu na posebnoj stavci unutar proračuna Ureda pučkog pravobranitelja.

1.2. Početak obavljanja poslova NPM-a u Republici Hrvatskoj

Nakon što su Državnim proračunom za 2012. godinu osigurana sredstva za obavljanje NPM-a, pučki je pravobranitelj izradio Pravilnik o postupku imenovanja i načinu rada predstavnika udruga i predstavnika akademske zajednice u Nacionalnom preventivnom mehanizmu za sprečavanje mučenja i drugih okrutnih, neljudskih ili ponižavajućih postupaka ili kažnjavanja („Narodne novine“, br. 22/2012), donio Odluku o visini naknade za obavljanje poslova NPM-a te je objavio javni poziv visokim učilištima i udrugama registriranim za obavljanje djelatnosti iz područja zaštite ljudskih prava, da podnesu prijedloge za predstavnike u NPM-u. Imenovanjem dvoje predstavnika akademske zajednice i dvije predstavnice udruga, stvorili su se uvjeti za početak obavljanja poslova NPM-a. Na prvom sastanku, koji je održan 12. srpnja 2012. godine, dogovoreni su način i plan rada za 2012. godinu, čime je u Republici Hrvatskoj započelo obavljanje poslova NPM-a, sukladno OPCAT-u. O početku rada pučki pravobranitelj obavijestio je SPT, Europski odbor za sprečavanje mučenja i nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja (u daljnjem tekstu: CPT) te Udruženje za prevenciju mučenja (u daljnjem tekstu: APT).

2. METODOLOGIJA I NAČIN RADA NPM-A

Kako je ranije istaknuto, osnovna zadaća NPM-a su redoviti obilasci mjesta gdje se nalaze osobe lišene slobode, pri čemu je potrebno naglasiti da se osobama lišenim slobode, sukladno ZNPM-u i OPCAT-u, smatraju one osobe kojima je određeno bilo kakvo zadržavanje, zatvaranje ili smještaj u mjesto pod javnim nadzorom i koje to mjesto ne smiju napustiti po svojoj volji. U Republici Hrvatskoj to su:

- mjesta u nadležnosti Ministarstva pravosuđa:
  - kaznionice (sedam), zatvori (četnaest), odgojni zavodi (dva);
- mjesta u nadležnosti Ministarstva unutarnjih poslova:
  - prostorije za zadržavanje i pritvorske jedinice¹, Prihvatni centar za strance;
- mjesta u nadležnosti Ministarstva zdravlja:
  - psihijatrijske bolnice namijenjene smještaju nebrojivih osoba (četiri), druge bolničke zdravstvene ustanove koje s Hrvatskim zavodom za zdravstveno osiguranje imaju ugovorenu djelatnost psihijatrije (dvadeset i sedam) te Specijalna bolnica za kronične bolesti dječje dobi Gornja Bistra;
- mjesta u nadležnosti Ministarstva socijalne politike i mladih

---

¹ ne raspoložemo preciznim podatkom o broju prostorija za zadržavanje i pritvorskih jedinica budući da se neke koriste i kao prostorije za zadržavanje i kao pritvorske jedinice, ali procjenjujemo da ih je oko 250

- domovi za psihički bolesne odrasle osobe, obiteljski domovi te druge pravne osobe koje pružaju usluge stalnog smještaja psihički bolesnim odraslim osobama (51); domovi za tjelesno ili mentalno oštećene osobe, obiteljski domovi te druge pravne osobe koje pružaju usluge stalnog smještaja tjelesno ili mentalno oštećenim osobama (66); domovi za djecu s poremećajima u ponašanju (12); domovi za starije i nemoćne osobe, obiteljski domovi te druge pravne osobe koje pružaju usluge stalnog smještaja starijim i nemoćnim osobama (437);
- mjesta u nadležnosti Ministarstva obrane
  - prostorije za privremeno zadržavanje pripadnika Oružanih snaga Republike Hrvatske (pet).

Svaki obilazak provodi se prema unaprijed utvrđenom planu koji sadrži osnovne podatke o stanju tijela ili ustanove koje će obići uz naznačavanje osnovnih problema, podatke o zadnjem pregledu tog tijela ili ustanove te podjelu područja koja će pregledavati pojedini član NPM-a, uzimajući u obzir njegovu struku i užu specijalnost. Također, prije obilaska sastavlja se upitnik o osnovnim informacijama tijela ili ustanove koji se obilazi, a po potrebi i anonimni upitnici za osobe lišene slobode i/ili zaposlenike.

Plan obilazaka se zasniva na podacima o stupnju poštivanja ljudskih prava kojima raspolaže pučki pravobranitelj temeljem dosadašnjih pregleda i rada po pritužbama osoba lišenih slobode, odlukama Ustavnog suda Republike Hrvatske i Europskog suda za ljudska prava te na izvješćima CPT-a, a obilazak može biti *redovit*, tijekom kojega se utvrđuje sveukupno postupanje prema osobama lišenim slobode, *ciljan* odnosno usmjeren na utvrđivanje pojedinog segmenta postupanja ili *kontrolni*, kojemu je cilj utvrditi provođenje preporuka iz izvješća o obilasku. Ovisno o vrsti, obilasci mogu trajati od jednog do nekoliko dana i uvijek su nenajavljeni.

Kako bi se osigurala jednoobraznost pristupa prilikom pregleda, za potrebe obilazaka pritvorskih policijskih jedinica i prostorija za zadržavanje sastavljen je upitnik kojim se pri obilasku prikupljaju se sljedeći podatci u vezi s uvjetima smještaja:

- veličina, broj i kapacitet pritvorskih prostorija;
- smještaj zajedno ili odvojeno u pritvorske prostorije;
- čistoću i urednost prostorije;
- ima li prostorija osigurano odgovarajuće svjetlo odnosno rasvjetu (danje – umjetno);
- ima li prostorija osigurano odgovarajuće prozračivanje te održavanje odgovarajuće temperature (grijanje – hlađenje – ventilacija);
- ima li osigurano mjesto za odmaranje (klupa – stolac) te ostalu opremu prostorije;
- dostupnost pitke vode;
- dostupnost sanitarnog čvora;
- opskrbu s hranom;
- video nadzor prostora i mogućnost poziva policijskog službenika.

Također, prikupljaju se i podatci o broju policijskih službenika koji rade na ovim poslovima i njihovoj izobrazbi te o načinu postupanja s pritvorenikom/uhićenikom, a posebno:

- osigurava li se neprekidan odmor u trajanju od najmanje osam sati u svakih 24 sata (je li se navedeno evidentira; ako da, gdje);
- kako se osigurava prevoditelj/tumač (ako uhićenik ne zna hrvatski ili je gluha ili nijema ili slijepa osoba);
- kako se postupa kad je pritvorenik/uhićenik osoba lišena poslovne sposobnosti;
- način pružanja zdravstvene zaštite;
- u kojim slučajevima se odvaja od drugih pritvorenika i u koje prostorije.

Nadalje, u upitniku se navode i podatci koje je potrebno prikupiti iz Evidencije uhićenih i pritvorenih osoba te iz osobnika pritvorenika (s posebnim naglaskom na žene, maloljetne osobe i strane državljanke).

Obilaze se sve prostorije (spavaonice, ambulante, kuhinje, prostorije za slobodne aktivnosti, radionice), pomoću odgovarajućih uređaja mjeri se opseg, volumen, temperatura i osvjetljenost prostorija, bez nazočnosti zaposlenika razgovara se, pojedinačno i grupno, s osobama lišenim slobode, obavlja uvid u dokumentaciju te razgovara sa zaposlenicima. Na kraju obilaska, članovi NPM-a usmeno izlažu preliminarne zaključke te, po potrebi, upućuju usmena upozorenja ili preporuke. O obavljenom obilasku sastavlja se zapisnik temeljem kojega pučki pravobranitelj izrađuje izvješće s preporukama te ga dostavlja tijelima ili ustanovama koja su dužna, u roku koji odredi pučki pravobranitelj, poduzeti mjere i o tome bez odgađanja obavijestiti pučkog pravobranitelja.

3. PRIKAZ AKTIVNOSTI TIJEKOM 2012. GODINE

Premda je od početka 2012. godine, kada su doznačena sredstva za rad, pučki pravobranitelj poduzimao brojne aktivnosti usmjerene uspostavi NPM-a, kao što su izrada provedbenih propisa, objava javnog poziva i imenovanje predstavnika udruga i akademske zajednice, ovo izvješće sadržava samo aktivnosti nakon 12. srpnja 2012. godine, kada je formalno započelo obavljanje poslova sukladno ZNPM-u i OPCAT-u.

3.1 Obilasci

Tijekom 2012. godine NPM je sukladno svojim ovlastima obišao ukupno sedam mjesta u kojima se nalaze osobe lišene slobode:

Zatvorski sustav (Ministarstvo pravosuđa)

- Zatvor u Zagrebu – ciljani obilazak, ispitivanje provođenja posebne mjere održavanja reda i sigurnosti – smještaj u posebno osiguranu prostoriju bez opasnih stvari;
- Zatvor u Osijeku – ciljani obilazak, uvjeti smještaja;
- Zatvorska bolnica - ciljani obilazak radi izručenja turske državljanke V.C.O.;

Pritvorske jedinice i prostorije za zadržavanje (Ministarstvo unutarnjih poslova)

- PU osječko baranjska i I. i II. PP Osijek – redovni obilazak, pritvorska jedinica;
- PU zagrebačka – Jedinica za zadržavanje i prepratu - redovni obilazak;

Domovi za psihički bolesne odrasle osobe (Ministarstvo socijalne politike i mladih)

- Dom za psihički bolesne odrasle osobe Bidružica – ciljani obilazak, ograničavanje slobode kretanja;
- Dom za psihički bolesne odrasle osobe Zagreb, Podružnica Mirkovec – ciljani obilazak, ograničavanje slobode kretanja;

a) Obilasci mjesta u nadležnosti Ministarstva pravosuđa

Obilazak Zatvora u Zagrebu

NPM je obišao Zatvor u Zagrebu i Zatvor u Osijeku te Zatvorsku bolnicu. Obilasci su bili ciljani, a odluke o izboru mjesta obilaska te svrsi obilaska temeljile su se na informacijama koje je pučki pravobranitelj prikupio u ispitnim postupcima pokrenutim povodom pritužbi zatvorenika te na informacijama iz medija.

Tako je svrha obilaska Zatvora u Zagrebu bila ispitati provođenje posebne mjere održavanja reda i sigurnosti – smještaj u posebno osiguranu prostoriju bez opasnih stvari po čl. 135. st. 2. t. 4. Zakona o izvršavanju kazne zatvora („Narodne novine“, br. 128/99., 55/00., 59/00., 129/00., 59/01., 67/01., 11/02., 190/03. – pročišćeni tekst, 76/07., 27/08., 83/09., 18/11., 48/11. – Odluka USRH, 125/11. i 56/13., u daljnjem tekstu: ZIKZ). Naime, iz prethodno prikupljenih informacija proizlazila je sumnja u zakonitost provođenja ove mjere. Zatvorenici su u svojim pritužbama navodili da, suprotno čl. 136. st. 7. ZIKZ-a, sukladno kojem smještaj u posebno osiguranu prostoriju bez opasnih stvari može trajati najdulje 48 sati jednokratno, ova mjera traje duže od 48 sati te da se provodi uzastopno.

Tijekom obilaska utvrđeno je da je maksimalno trajanje ove mjere 48 sati, no da je moguće mjeru ponovo primijeniti nakon prekida, što *de facto* produžuje trajanje same mjere. Tijekom provođenja mjere, sukladno ZIKZ-u provodi se i pojačan nadzor koji se sastoji od učestale provjere dežurnog službenika kroz otvor na vratima, a rjeđe verbalnim odnosno neposrednim kontaktom. Uvidom u službenu dokumentaciju Zatvora utvrđeno je kako se u svim slučajevima kumulativno uz smještaj u posebno osiguranu prostoriju bez opasnih stvari, provodi i pojačan nadzor (obvezno sukladno čl. 136. st.7. ZIKZ-a) te vezanje ruku, a po potrebi i nogu liscama ili remenjem. Nadalje, utvrđeno je da je tijekom 2011. godine mjera određena, uzastopno, dva ili više puta nakon kraćeg vremenskog razmaka (od nekoliko minuta do nekoliko sati) u 10% slučajeva, dok je u 2012. godini mjera određena dva ili više puta nakon kraćeg vremenskog razmaka (od nekoliko minuta do nekoliko sati) u 16% slučajeva. Tijekom 2011. godine u čak 3 slučaja mjera se provodila uzastopno 3 puta s razmacima kraćim od sat vremena, dok je tijekom 2012. godine, utvrđen jedan takav slučaj . Iako iz Evidencije posebnih mjera održavanja reda i sigurnosti proizlazi da je najčešći razlog

provođenja mjera opasnost od napada na drugu osobu ili od samoozljeđivanja, uvidom u Evidenciju utvrđeno je da je mjera određena i zbog pružanja pasivnog otpora.

U Zatvoru u Zagrebu ukupno su tri prostorije namijenjene provođenju ove mjere, čija površina iznosi oko 8m² i u cijelosti su prekrivene strunjačama, a radi vizualnog nadzora od zatvorenika se traži da stalno borave u drugoj polovini prostorije, što im ograničava kretanje unutar ionako malog prostora. U prostorijama nema sanitarnog čvora, nije dostupno danje svjetlo, a umjetno svjetlo je upaljeno tijekom cijelog vremena provođenja mjere, bez obzira na doba dana odnosno noći, što otežava orijentaciju u vremenu i spavanje, a što može imati štetan utjecaj na mentalno zdravlje. Ventilacija, koju regulira pravosudni policajac je odgovarajuća, no zaprimljene su pritužbe da se prostorija ponekad dodatno zagrijava odnosno pothlađuje, što nije bilo moguće provjeriti na licu mjesta. U sobama se nalazi zvono kako bi osobe lišene slobode, u slučaju potrebe, mogle pozvati pravosudnog policajca.

Nakon obilaska, uzimajući u obzir ozbiljnost utvrđenog stanja koje može ukazivati na postojanje neljudskog postupanja, članovi NPM-a dali su usmene preporuke za žurnu izmjenu postojećeg načina provođenja mjere smještaja u posebno osiguranu prostoriju bez opasnih stvari i kumulativne primjene vezivanja u svim slučajevima. Također, nije bilo jasno izvršava li se iz sigurnosnih ili medicinskih razloga te ima li punitivni ili preventivni karakter, a posebice je upitno određivanje ove mjere osobama koje prijete da će izvršiti samoubojstvo, na što je izričito ukazano upravi Zatvora.

Iz utvrđenog stanja nedvojbeno proizlazi potreba propisivanja svrhe, načina provođenja, razloga određivanja te trajanja i roka u kojem se mjera ponovo može odrediti.

Uvažavajući utvrđeno tijekom obilaska te navode iz ranije zaprimljenih pritužbi pučki je pravobranitelj, za potrebe izrade Izvješća o obilasku, od Središnjeg ureda Uprave za zatvorski sustav (u daljnjem tekstu: Središnji ured) zatražio dodatne podatke. Također, radi ozbiljnosti utvrđenog stanja, zatraženo je provođenje inspeksijskog nadzora nad provođenjem mjere. Međutim, unatoč trima požurnicama upućenima Ministarstvu pravosuđa, do lipnja 2013. godine, pučki pravobranitelj nije zaprimio podatke potrebne za sastavljanje izvješća te stoga izvješće o obilasku Zatvora u Zagrebu s preporukama nije sastavljeno.

Obilazak Zatvora u Osijeku

Budući da je tijekom ljetnih mjeseci 2011. godine u Zatvoru u Osijeku umro pritvorenik (prema pisanju medija zbog pogoršanja zdravstvenog stanja uzrokovanog lošim uvjetima smještaja), cilj obilaska bio je utvrditi uvjete smještaja tijekom ljetnih mjeseci. Iako je tijekom srpnja 2012. godine temperatura u Osijeku dosegla i do 40°C, na dan pregleda (23. srpnja 2012. godine) bilo je 24°C, stoga nisu mogli biti neposredno utvrđeni uvjeti smještaja tijekom izrazito vrućih dana.

Tijekom obilaska pregledani su prostori u kojima borave ili mogu boraviti osobe lišene slobode (spavaonice, kupaonica, prostorije za posjete bez nadzora, posebno osigurana prostorija bez opasnih stvari tzv. „gumenjara“, igrališta, šetnice, radne prostore, vozila i dr.).

Nedvojbeno je da prenapučenost Zatvora koja je na dan obilaska iznosila 154%, tijekom ljetnih mjeseci kada su u spavaonicama visoke temperature, dodatno otežava uvjete smještaja. Uočeni su pokušaji uprave Zatvora da se ublaže negativni učinci prenapučenosti. Primjerice, dio hodnika se u jednom kraćem dijelu dana koristi kao dnevni boravak, a osigurani su i do dva ventilatora za svaku sobu, što samo djelomično umanjuje osjećaj zagušljivosti i vrućine, no postoje određene teškoće u njihovom korištenju tijekom noćnih sati, na što je odmah ukazano upravi Zatvora.

Iako je kupaonica, u kojoj je devet tuševa, uredna i potpuno obnovljena, ona zasigurno nije dostatna za potrebe Zatvora u kojem se nalazi 185 osoba. Budući da između tuševa nema nikakvih pregrada, dana je usmena preporuka da se tuševi, radi privatnosti (uvažavajući i sigurnosne potrebe) na prihvatljiv način barem djelomično pregrade.

Kako bi se tijekom vrućih ljetnih mjeseci osobama lišenim slobode olakšao boravak na svježem zraku, na šetnicama su postavljeni veliki suncobrani, omogućen je pristup pitkoj vodi, a instalirani su i aparati za napitke. Također, upravitelju je dana usmena preporuka da se, tijekom ljetnih mjeseci, produži vrijeme boravka na svježem zraku.

U prostoriji praonice, gdje su radno angažirani zatvorenici izrazito je zagušljivo, vruće i vlažno te su stoga uvjeti rada znatno otežani. Stoga je zatraženo da se iznađe odgovarajući način za ublažavanje ovih uvjeta rada.

Tijekom obilaska pregledana su i vozila namijenjena prijevozu osoba lišenih slobode. U starijim vozilima nema ventilacije pa je stoga u njima izrazito visoka temperatura i zagušljivo je. Iako se, prema riječima upravitelja, koriste samo za kratke relacije (npr. odlazak na vanjsko radilište), ona nisu odgovarajuća za prijevoz osoba lišenih slobode.

Brojne mjere se poduzimaju u cilju poboljšanja uvjeta smještaja (zidovi svježe obojani, preuređena kupaonica i kuhinja, osposobljena prostorija za posjete s bračnim ili izvanbračnim drugom bez nadzora, suncobrani na velikoj šetnici, tekuća voda i aparat za napitke na velikoj šetnici, otključavanje soba tijekom dijela dana i dr.), no prenapučenost, naročito tijekom ljetnih mjeseci, onemogućava poštivanje čl. 14. st. 1. t. 1. ZIKZ-a, sukladno kojem svaki zatvorenik ima pravo na smještaj primjeren ljudskom dostojanstvu i zdravstvenim standardima te u značajnoj mjeri otežava izdržavanje kazne zatvora.

Zbog nedovoljnog broja zdravstvenih radnika, tijekom vikenda terapiju koja je propisana od strane liječnika, dijeli pravosudna policija, a, uočen je i problem poštivanja povjerljivosti podataka. Naime, od osoba koje su lišene slobode traži se da u obrascu zahtjeva za liječničkim pregledom navedu razloge zbog čega traže pregled kod liječnika, a ispunjeni zahtjev trebaju predati pravosudnim policajcima. Upravitelj je stoga usmeno upozoren na

potrebu mijenjanja načina prijave zatvorenika na liječnički pregled, u cilju zaštite privatnosti zatvorenika, odnosno iznalaženja mogućnosti predaje zahtjeva na način da je samo zdravstvenim radnicima dostupan uvid u razloge zbog kojih se traži pregled. To se primjerice, može učiniti osiguravanjem odgovarajućih kutija odnosno sandučića u koje bi se ubacivali zahtjevi za pregled čije bi ključeve bi imali samo zdravstveni radnici; skupljanjem ispunjenih obrazaca samo od strane zdravstvenih radnika i slično. U svakom slučaju, u dogovoru s liječnikom bi trebalo iznaći odgovarajući način rješenja ovog problema.

Nakon obilaska sastavljeno je izvješće koje je, uz popis preporuka, dostavljeno Središnjem uredu. Unatoč požurnici, do lipnja 2013. godine, Središnji ured nije obavijestio pučkog pravobranitelja o poduzetom povodom upućenih preporuka.

Obilazak Zatvorske bolnice

Povodom obavijesti koju je pučkom pravobranitelju dostavio Centar za mirovne studije te brojnih napisa u medijima, članovi NPM-a posjetili su u Zatvorskoj bolnici V.S.Ö, tursku državljanku kojoj je određen ekstradicijski pritvor. Iz razgovora s pritvorenicom i prikupljene dokumentacije proizlazi da je V.S.Ö u Turskoj uhićena zbog sudjelovanja u prosvjedima protiv vladine represije i slobode govora te je tijekom izvršavanja kazne zatvora bila izvrgnuta višegodišnjem mučenju, što je ozbiljno narušilo njezino psihičko i fizičko zdravlje. Budući da bi njezino izručenje zemlji u kojoj joj prijeti opasnost od mučenja predstavljalo kršenje međunarodnih konvencija, pučki je pravobranitelj ministru pravosuđa uputio mišljenje u kojem se traži da se pritvorenicima omogući povratak u Saveznu Republiku Njemačku u kojoj uživa status izbjeglice. Nakon što je Vrhovni sud Republike Hrvatske odbio izručenje, pritvorenicima je omogućen nesmetan povratak u Saveznu Republiku Njemačku.

b) Obilasci mjesta u nadležnosti Ministarstva unutarnjih poslova

NPM je obišao pritvorsku policijsku jedinicu i prostorije za zadržavanje koje se nalaze u zgradi PU osječko baranjske i I PP Osijek te II PP Osijek te pritvorsku policijsku jedinicu koja se nalazi u okviru Jedinice za zadržavanje i prepratu, PU zagrebačke.

Cilj obilazaka bio je utvrditi način postupanja prema uhićenicima i pritvorenicima te uvjete smještaja u pritvorskoj jedinici i prostorijama za zadržavanje. Obilasci su provedeni radnim danima prije podne te rano poslije podne.

Sukladno Zakonu o kaznenom postupku, pritvor može trajati najdulje 48 sati od trenutka uhićenja, a sudac istrage može produljiti za daljnjih 36 sati. Zadržavanje se određuje prema Prekršajnom zakonu i u praksi najčešće traje nekoliko sati ili preko noći.

Kako su tehnički i sanitarni standardi opremanja pritvorske policijske jedinice načelno uređeni samo jednim člankom Pravilnika o prijemu i postupanju s uhićenikom i pritvorenikom te o evidenciji pritvorenika u pritvorskoj jedinici, svrha obilazaka bila je utvrditi odgovaraju li prostorije za zadržavanje i međunarodno prihvaćenim standardima .

Obilazak pritvorske policijske jedinice i prostorija za zadržavanje u Osijeku

Tijekom obilaska je utvrđeno da u PU osječko baranjskoj ne postoje prostorije isključivo namijenjene smještaju uhićenih i pritvorenih osoba, već se uhićene i pritvorene osobe smještaju u prostorije za zadržavanje. Uglavnom se pritvor izvršava u prostorijama PU, no pritvorene se osobe mogu smjestiti i u prostorijama II PP Osijek te ostalim prostorijama na području PU što se rjeđe koristi. S obzirom na nedostatak policijskih službenika i postojeće uvjete, u praksi se javljaju veliki organizacijski problemi, posebice u prepratama.

Sve pregledane prostorije izrazito su uredne. Niti u jednoj pregledanoj prostoriji nema stolica ni polica za osobne stvari uhićenika ili pritvorenika. U cilju zaštite privatnosti osoba lišenih slobode, dio prostorije koji se koristi za WC u svim pregledanim slučajevima zaklonjen je od snimanja.

Veći broj pregledanih prostorija za zadržavanje, u koje se smještaju i uhićene i pritvorene osobe, u PU osječko baranjskoj nalazi se u podrumskom prostoru, što se odražava na klimatske uvjete u prostorijama, iako je osigurana ventilacija. Prostorije, u pravilu, imaju jedan ležaj, na drvenom postolju, s madracem, na kojem se nalazi čista posteljina. Prostorije imaju video nadzor, nemaju audio vezu. Podrumske prostorije nemaju prozor i dnevno svjetlo, no osigurano je umjetno svjetlo. Prostorije imaju WC i pitku vodu (osim dvije) pa u te dvije zadržane osobe moraju zvati policijske službenike ukoliko trebaju koristiti WC ili su žedni. Imaju osiguranu posebnu prostoriju s tušem. Grijanje prostorija nije osigurano na zadovoljavajući način. Tijekom dana uhićenim i pritvorenim osobama osigurana je mogućnost izlaska na svjež zrak, u dvorište, u pratnji dva policajca.

Nakon svakog lišavanja slobode, osoba je upoznata s mogućnosti podnošenja pritužbe koja se dostavlja na nadležno postupanje Odjelu za zakonitost postupanja Ministarstva unutarnjih poslova. Jednako tako, suci istrage redovito upitaju osobe lišene slobode imaju li pritužbi na postupanje policijskih službenika te se u zapisniku konstatira njihov odgovor. Prema dobivenim podacima, do sada nije bilo pritužbi na postupanje policijskih službenika.

Evidencija uhićenih i pritvorenih osoba vodi se uredno. Također, obavljen je uvid i u nekoliko nasumično odabranih osobnika pritvorenika te je utvrđeno da svi propisima predviđeni obrasci nisu u potpunosti ispunjeni. Iako se može razumjeti da ponekad, zbog nedostatka policijskih službenika, nema dovoljno vremena za ispunjavanje svih Pravilnikom predviđenih obrazaca, NPM je ukazao na uočene nepravilnosti i na potrebu urednog ispunjavanja obrazaca.

Tijekom obilaska II PP Osijek utvrđeno je da je danje svjetlo dostupno kroz svjetlarnik („mutno“ staklo), a umjetno svjetlo upaljeno je tijekom cijele noći radi video nadzora (umjetno svjetlo nalazi se i u hodniku). U prostorijama je zvono putem kojega osobe mogu dozvati policijske službenike. Za njih je osigurano odgovarajuće grijanje, no WC i pitka voda nisu dostupni u sobama već osobe moraju zvati policijske službenike budući da se WC i voda

nalaze u hodniku. U II PP Osijek nema tuša niti tople vode pa se uhićene i pritvorene osobe ne mogu oprati prije odlaska sucu istrage. Također, ne postoji posebna prostorija za razgovor branitelja i pritvorenika.

Obilazak Jedinice za zadržavanje i prepratu, PU zagrebačke

U PU zagrebačkoj, prostorije pritvorske policijske jedinice nalaze se u okviru Jedinice za zadržavanje i prepratu (pritvorska policijska jedinica nije zasebni objekt ili dio objekta). Prostorije pritvorske policijske jedinice u PU zagrebačkoj odgovaraju zdravstvenim, higijenskim i klimatskim standardima, no svaka ima po šest ležaja. Također, niti u jednoj pregledanoj prostoriji nema stolica niti polica za osobne stvari uhićenika ili pritvorenika. Dio prostorije koji se koristi za WC zaklonjen je od snimanja.

Uhićene i pritvorene osobe, tijekom boravka u pritvorskoj jedinici u Zagrebu, nemaju mogućnost izlaska na svjež zrak jer Jedinica za zadržavanje i prepratu nema predviđen prostor za šetnju.

Razgovori s braniteljem u Jedinici za zadržavanje i prepratu odvijaju se u sobama namijenjenim smještaju zadržanih, uhićenih i pritvorenih osoba, budući da nije osigurana prostorija za razgovor s braniteljem, što je propisano člankom 22. Pravilnika o prijemu i postupanju s uhićenikom i pritvorenikom te o evidenciji pritvorenika u pritvorskoj jedinici. Tijekom razgovora se, prema riječima pritvorskog nadzornika u sobi osim uhićenika/pritvorenika i branitelja ne nalaze druge osobe.

Tijekom obilaska Jedinice obavljen je uvid u Evidenciju uhićenih i pritvorenih osoba te je pritvorskom nadzorniku odmah ukazano na uočene nepravilnosti (na nekoliko mjesta ispravljanje korektorom, što nije dopušteno). Nadalje, utvrđeno je da niti jedan posebno osposobljeni policijski službenik za kaznenopravnu zaštitu djece i maloljetnika nije raspoređen na rad u pritvorsku jedinicu.

Kako je ranije navedeno, tijekom obilaska pritvorske policijske jedinice članovi NPM-a razgovarali su, bez nazočnosti policijskih službenika, sa svim zatečenim osobama lišenima slobode (bez obzira jesu li bile zadržane ili u pritvoru), koje su željele razgovarati. Niti jedna osoba nije se žalila na postupanje policijskih službenika Jedinice.

Nakon obilazaka, sastavljena su izvješća s preporukama koja su dostavljena Ministarstvu unutarnjih poslova, a koje radi bolje preglednosti i praćenja navodimo izdvojeno.

c) Obilasci mjesta u nadležnosti Ministarstva socijalne politike i mladih

U rujnu 2012. godine NPM je obišao dva doma socijalne skrbi za psihički bolesne odrasle osobe: Dom za psihički bolesne odrasle osobe Bidružica i Dom za psihički bolesne odrasle osobe Zagreb, Podružnica Mirkovec. To su javne ustanove socijalne skrbi za psihički bolesne odrasle osobe, čiji je osnivač Republika Hrvatska.

Obilasci su bili usmjereni na utvrđivanje stupnja ograničavanja slobode kretanja unutar i izvan domova. Tijekom obilaska, prikupljeni su i podaci o tome na koji se način korisnicima osigurava privatnost te štiti njihovo ljudsko dostojanstvo. Pregledani su svi prostori u kojima borave ili bi mogli boraviti korisnici, a članovi NPM-a razgovarali su s većim brojem korisnika te zaposlenicima koji su mogli dati podatke relevantne za predmet posjete. Također, obavljani su i uvidi u pravilnike o kućnom redu obiju ustanova te u dokumentaciju nekolicine korisnika.

Sve prostorije u oba doma su izrazito uredne. Spavaće sobe korisnika, blagovaonica i prostorije za dnevni boravak potpuno su otvorene i na slobodnom korištenju korisnicima i korisnicama. Korisnici doma imaju dnevni raspored, unutar kojeg sami odlučuju hoće li ostati u sobi ili ne.

Tijekom obilaska oba doma, utvrđeno je da nemaju sve sobe dovoljno ormarića i/ili isti nemaju ključ kojima bi bila osigurana privatnost korisnika. Kupaonice i wc-i su u urednom stanju.

Obilazak Doma za psihički bolesne odrasle osobe Bidružica

Prilikom ulaska u prostor Doma Bidružica, koji je ograđen, nisu zatečena zaključana vrata, koja bi fizički onemogućavala ulazak i izlazak, a slobodan je ulaz u unutarnji prostor. Također, utvrđeno je da su objekti Doma otključani i da korisnici nesmetano ulaze i izlaze iz njih po svojoj slobodnoj volji. No, ulaz u Dom je pod video nadzorom, a snimanje je obrazloženo sigurnosnim razlozima. Dom se nalazi u neposrednoj blizini naselja i korisnici mogu odlaziti u mjesto, ali im je za izlazak iz Doma potrebna izlaznica. U situaciji kada su izlaznice potrebne svim korisnicima, bez obzira na individualne razlike (primjerice trenutno zdravstveno stanje), dodatno im se ograničava sloboda kretanja izvan Doma te je ravnatelj ukazano na potrebu promjene ovakvog pristupa.

U Domu Bidružica neke su spavaće sobe u lošijem stanju radi dotrajalosti boje na zidovima ili namještaja. Jedna od kupaonica ima zajednički prostor za tuširanje u kojem nema zastora ili pregrada koji bi osigurali privatnost korisnika tijekom tuširanja te je tijekom pregleda ukazano na potrebu osiguranja istog. Nekoliko korisnika požalilo se da drugi korisnici uzimaju njihove stvari, a oni ih ne mogu u tome spriječiti jer ili nemaju ormarić za stvari ili ormarić nema brave za zaključavanje. Ravnatelj je tijekom obilaska, ukazano na problem te je već za vrijeme obilaska Doma započela izrada dodatnih ormarića odnosno nabavka i ugradnja brava za ormariće.

Zamijećeno je da jedan broj korisnika u Domu Bidružica, iako imaju svog stomatologa, ima problema sa zubima, u smislu nedostatka adekvatne protetike u slučajevima kada su njihovi prirodni zubi jako oštećeni. Takvi korisnici ne dobivaju usitnjenu hranu te je njihovo hranjenje otežano zbog korištenja mekog tkiva desni umjesto zubi. Ravnatelj Doma je ukazano na potrebu ulaganja dodatnih napora oko saniranja izrazito loših zubala korisnika.

Sve spavaće sobe su otvorene, a većina njih nema ključ iako imaju brave na ulaznim vratima. Ravnatelju je preporučeno da se da ključ od sobe onim korisnicima koji ga, uzimajući u obzir njihove mogućnosti, mogu imati. Tijekom ulaska u svaku od soba, nažalost, zaposlenici nemaju naviku kucanja, što je također pitanje privatnosti korisnika te je skrenuta pozornost na potrebu poštivanja privatnosti korisnika i na ovaj način.

U sobama Doma Bidružica nije osigurana mogućnost zaštite od sunčane svjetlosti (prozori su bez zavjesa odnosno roleta i slično). Sve sobe u Domu ne odgovaraju propisanim uvjetima, ali vidljiv je napor koji se ulaže u saniranje uvjeta i prilagodbu provedbenom propisu koji uređuje uvjete prostora i opreme doma socijalne skrbi. U Domu nema zatvorenih odjela, iako pružaju usluge smještaja i korisnicima koji su dementni te oboljeli od Alzheimerove bolesti. Njihova sigurnost osigurava se njihovim prostornim smještajem blizu soba stručnih radnika, koji ih na taj način pojačano nadziru kako ne bi odlutali.

Obilazak Doma za psihički bolesne odrasle osobe Zagreb, Podružnica Mirkovec

Prilaz Podružnici Mirkovec je slobodan, bez postavljenih ograda ili vrata, a na klupicama duž prilaza sjede korisnici, koji nesmetano šecu i komuniciraju. Obje zgrade, upravna i stambena su otključane i korisnici u njih slobodno ulaze i izlaze. Svi korisnici imaju pravo nesmetanog odlaska u mjesto, te u nekim slučajevima, prema vlastitim željama i mogućnostima, rade na obližnjim imanjima. Za taj rad primaju naknadu, o čemu zaposlenici Podružnice Doma vode računa.

U Podružnici Mirkovec dio soba ima veliki broj kreveta (do deset) te se u njima ne može u dovoljnoj mjeri osigurati privatnost, iako je zamjetan napor da se uredi sukladno željama korisnika. Razlog velikom broju kreveta je nemogućnost njihova preuređivanja budući se radi o dvorcu kao zaštićenoj zgradi. U skladu s tim, ravnatelju je ukazano na potrebu iznalaženja odgovarajućeg načina za smanjivanje broja kreveta po sobama (primjerice, smanjivanjem kapaciteta ustanove i sl.). Napominjemo da je Vlada Republike Hrvatske krajem 2010. godine usvojila Plan deinstitucionalizacije i transformacije domova socijalne skrbi i drugih pravnih osoba koje obavljaju djelatnost socijalne skrbi u Republici Hrvatskoj od 2011. do 2016. (2018.). U navedenom planu, zbog očekivano dužeg trajanja procesa deinstitucionalizacije i transformacije za domove za psihički bolesne odrasle osobe, za ovu su korisničku skupinu ciljevi i projekcije definirani do 2018. godine (za ostale su skupine definirani do 2016. godine). Sukladno ovom Planu, do kraja 2018. godine planira se deinstitucionalizirati 20% korisnika s mentalnim oštećenjem.

Nakon obilazaka sastavljena su izvješća s preporukama koja su dostavljena ustanovama i nadležnom ministarstvu, a koje radi bolje preglednosti i praćenja navodimo izdvojeno, u slijedećem poglavlju.

d) Prikaz poduzetog povodom preporuka

Sukladno članku 8. ZNPM-a, o svakom obilasku sastavlja se izvješće koje se dostavlja tijelu ili ustanovi u kojoj je obilazak obavljen, a koje je dužno, u određenom roku poduzeti mjere i o tome bez odgađanja obavijestiti pučkog pravobranitelja. U slučaju utvrđenih nepravilnosti izvješće s preporukama usmjerenima na poboljšavanje postupanja prema osobama lišenim slobode i uvjeta u kojima se one nalaze, dostavlja se i tijelu nadležnom za nadzor tijela ili ustanove u kojoj je obilazak obavljen.

Preporuke upućene tijelima u nadležnosti Ministarstva pravosuđa

Zatvor u Zagrebu – Središnji ured

Preporuke	Poduzeto po preporukama
Nakon obilaska Zatvora, od Središnjeg ureda zatraženi su dodatni podatci potrebni za sastavljanje izvješća. Ujedno, zbog ozbiljnosti utvrđenih nepravilnosti, zatraženo je i provođenje inspekcijskog nadzora.	Unatoč požurnicama nisu dostavljeni podatci potrebni za izradu izvješća niti je Središnji ured obavijestio pučkog pravobranitelja o tome je li proveo inspekcijski nadzor.

Zatvor u Osijeku – Središnjeg ureda

Preporuke	Poduzeto po preporukama
imajući na umu prenapučenost Zatvora te vrućine tijekom ljetnih mjeseci potrebno je i nadalje (i u većoj mjeri) poduzimati sve moguće mjere kako bi se olakšali uvjeti smještaja (produženje vremena boravka na svježem zraku, boravka u hodniku te otključavanje soba, češće tuširanje i dr.); <ul style="list-style-type: none"> - potrebno je pregraditi prostor između tuševa; - u praonici rublja nužno je osigurati uvjete za rad na siguran način i na način koji ne ugrožava zdravlje radnika, u skladu s posebnim zakonom i drugim propisima; - u posebno osiguranoj prostoriji bez opasnih stvari tzv. „gumenjari“ potrebno je s unutarnje strane postaviti gumb za pozive („dojavno tipkalo“);	Unatoč požurnici, Središnji ured nije obavijestio pučkog pravobranitelja o poduzetim mjerama.

<ul style="list-style-type: none"> - potrebno je osigurati dovoljan broj ormarića za osobne stvari; - zatvorenicima osigurati pribor za jelo sukladno Pravilniku o standardima smještaja i prehrane zatvorenika; - po uzoru na praksu u Zatvoru u Osijeku preporuča se razmotriti uvođenje „najava za posjete“ i u drugim zatvorima i kaznionicama (kako bi se izbjegla duga čekanja); - potrebno je osigurati uvjete da pravosudna policija ne dijeli terapiju suboxona. 	
---	--

Preporuke upućene Ministarstvu unutarnjih poslova

PU osječko baranjska, I PP Osijek i II PP Osijek

Preporuke	Poduzeto po preporukama
imajući na umu različit status, ali i različite propise koji se primjenjuju na uhićene i pritvorene te zadržane osobe potrebno je što prije osposobiti posebne prostorije koje će se koristiti isključivo kao pritvorske policijske jedinice.	prostori u sjedištu PU koje raspolažu sanitarnim čvorom i omogućavaju osobnu higijenu uhićenika (4 prostorije za smještaj) koristit će se prvenstveno za smještaj osoba koje su predane pritvorskom nadzorniku. Iznimno, u slučaju većeg broja uhićenika koristit će se prostori u drugim PP koji udovoljavaju standardima.
uvjeti smještaja u prostorijama za zadržavanje u zgradi PU i I PP Osijek ne odgovaraju međunarodnim standardima smještaja (CPT standardi) te je stoga potrebno što žurnije dovršiti rad na novim prostorijama pritvorske policijske jedinice.	nije postupano po preporuci; u očitovanju se Ravnateljstvo policije poziva isključivo na minimalne tehničke standarde propisane čl. 53. Pravilnika, kojima prostorije u sjedištu PU udovoljavaju.
pritvorenim i uhićenim osobama potrebno je osigurati održavanje osobne higijene (npr. u II PP nema tople vode, niti tuša).	sve uhićene osobe smještati će se u prostorijama PU gdje ima je omogućeno obavljanje osobne higijene.
sve obrasce propisane Pravilnikom o prijmu i postupanju s uhićenikom i pritvorenikom te o evidenciji pritvorenika u pritvorskoj jedinici potrebno je ispuniti u potpunosti.	izdana je zapovijed da sva postupanja prema uhićenicima moraju biti u skladu s Pravilnikom, a osobito obvezom popunjavanja svih traženih podataka o uhićeniku. Sukladno zapovijedi evidentiranje svih poduzetih mjera u propisane obrasce mora se ispunjavati sukladno Uredbi o

	uredskom poslovanju.
predlaže se razmotriti mogućnost da poslove pritvorskog nadzornika obavlja pravosudna policija.	Ministarstvo unutarnjih poslova uputilo je Ministarstvu pravosuđa obavijest o preporuci iz izvješća NPM-a Još nije dobivena povratna informacija o stavovima Ministarstva pravosuđa.

PU zagrebačka - Jedinica za zadržavanje i prepratu

Preporuke	Poduzeto po preporukama
prostorije pritvorske policijske jedinice odvojiti od prostorija jedinice za zadržavanje i prepratu.	prostorije za zadržavanje (temeljem Prekršajnog zakona) označene su i odvojene od pritvorskih prostorija. Prilikom smještaja vodit će se briga da se osobe smještaju sukladno navedenom.
osigurati prostoriju za kontakt pritvorenika s braniteljem sukladno čl. 22. st. 2. Pravilnika.	određena je i u potpunosti opremljena prostorija koja će se koristiti isključivo za razgovore pritvorenika s braniteljem.
nedopuštena je praksa naknadnog ispravljanja podataka u Evidenciji uhićenih i pritvorenih osoba korektorom.	izdana je zapovijed u kojoj je naloženo da se ispravci u evidencijama i pismenima u vezi s uhićenicima, pritvorenima i zadržanim osobama, unose isključivo temeljem Uredbe o uredskom poslovanju (ispravci se precrtaju, ispod ili iznad unese se točan podatak, te se osoba koja je unijela ispravak potpiše.
osigurati boravak uhićenih i pritvorenih osoba na svježem zraku.	uhićenim i pritvorenim osobama koje u pritvorskoj jedinici borave duže vrijeme omogućit će se boravak na svježem zraku (2 sata dnevno)
uhićenim osobama mora se omogućiti nastavak uzimanja medicinske terapije.	sukladno općim propisima o zdravstvenoj zaštiti, putem ekipa hitne medicinske pomoći, omogućit će se nastavak uzimanja medicinske terapije.
razmotriti mogućnost tiskanja ili printanja (ili na drugi način učiniti dostupnim i vidljivim) pouke o pravima uhićenim i pritvorenim osobama i mogućnosti podnošenja pritužbe (npr. izvjesiti na zid u hodniku, uručiti tijekom zaprimanja u pritvorsku jedinici), razmotriti i tiskanja pouke na stranim jezicima.	pouka o pravima uhićenika, u kojoj je navedena mogućnost podnošenja pritužbe, izvješena je na vidljivome mjestu. Također izradit će se i pouke na engleskom, njemačkom i francuskom jeziku.

Preporuke upućene ustanovama socijalne skrbi koje su u nadležnosti Ministarstva socijalne politike i mladih

Dom za psihički bolesne odrasle osobe Bidružica

Preporuke	Poduzeto po preporukama
osigurati veće poštivanje privatnosti korisnika smještenih u Dom.	svim radnicima Doma ukazano je da u komunikaciji s korisnicima te prilikom ulaska u njihove prostorije vode računa o njihovoj privatnosti.
razmotriti izmjene članka 16. do 18. i članka 20. Pravilnika o kućnom redu Doma.	pripremljene su izmjene Pravilnika o kućnom redu Doma.
u suradnji s nadležnim stomatologom, uložiti dodatne napore u saniranje loših zubala korisnika, a do tada korisnicima s takvim zubalima osigurati davanje usitnjene hrane.	sa stomatologom je dogovoreno da će ubrzati izrade potrebnih zubnih proteza, a u međuvremenu svi korisnici koji nemaju potrebne zubne proteze dobivaju usitnjenu hranu.
razmotriti opravdanost smještaja dviju kategorija korisnika u ustanovi.	nadležno ministarstvo upoznato je s problemom smještaja dviju kategorija korisnika u Domu te planira premještaj osoba s mentalnim teškoćama kad za njih osigura kapacitet u odgovarajućem izvaninstitucijskom ili institucijskom obliku skrbi.

Dom za psihički bolesne odrasle osobe Zagreb, Podružnica Mirkovec

Preporuke	Poduzeto po preporukama
razmotriti izmjenu članka 27. Pravilnika o kućnom redu Doma.	pripremljen prijedlog izmjene članka 27. te je zakazana sjednica Stručnog vijeća Doma na kojoj će se razmotriti izmjene dijela Pravilnika o kućnom redu Doma.
smanjiti broj kreveta u pojedinim sobama te osigurati ormariće za pohranu osobnih stvari svim korisnicima.	u tijeku je smanjivanje broja korisnika na smještaju (sukladno tome i smanjivanje broja kreveta u sobama, osiguravanje ormarića za pohranu osobnih stvari te ostale opreme).

3.2. Informiranje javnosti

Kako bi osnovne informacije i vijesti o aktivnostima NPM-a bile dostupne domaćoj, ali i međunarodnoj zainteresiranoj javnosti, početkom srpnja 2012. godine pokrenuta je, u okviru mrežne stranice pučkog pravobranitelja, mrežna stranica NPM-a (<http://npm.ombudsman.hr>). Na stranici se, na hrvatskom i engleskom jeziku, nalazi zakonodavni okvir, obavijesti o ustroju i nadležnostima NPM-a u Republici Hrvatskoj te vijesti o obavljanju poslova i aktivnostima NPM-a. U cilju upoznavanja osoba lišenih slobode s ovlastima i nadležnostima NPM-a pučki je pravobranitelj izradio promotivne letke (NPM u Republici Hrvatskoj, Prava zatvorenika i njihova zaštita te Pučki pravobranitelj u zaštiti prava zatvorenika) i promotivni plakat, koje članovi NPM-a dijele osobama lišenim slobode tijekom obilaska.

3.3. Međunarodna suradnja

U rujnu 2012. godine u Uredu pučkog pravobranitelja održan je sastanak s izaslanstvom CPT-a tijekom njihovog redovitog posjeta Republici Hrvatskoj. Predstavnik CPT-a zanimali su ustroj i metodologija rada NPM-a, dosadašnje aktivnosti, broj osoba zaposlenih na obavljanju poslova NPM-a, financijska sredstva kojima NPM raspolaže i ostale relevantne informacije. Također, jedna od tema sastanka bila je i suradnja NPM-a s nadležnim ministarstvima, ocjena stupnja poštivanja ljudskih prava osoba lišenih slobode u zatvorskom sustavu te u psihijatrijskim ustanovama i ustanovama socijalne skrbi.

Uvažavajući činjenicu da je OPCAT, kojim su nacionalni preventivni mehanizmi uspostavljeni, usvojen tek 2005. godine te da se radi o mehanizmu koji se u mnogim državama članicama tek uspostavlja, započeta je suradnja sa Zaštitnikom ljudskih prava i sloboda Crne Gore te institucijom Zaštitnika/ce ljudskih prava Slovenije u okviru kojih djeluju njihovi nacionalni preventivni mehanizmi. U okviru suradnje obavljene su studijske posjete (NPM Crne Gore, rujan i listopad 2012. godine; DPM Slovenije, studeni 2012. godine). Cilj studijskih posjeta bio je razmjena dosadašnjih iskustava te uvid u način rada tijekom obilaska ustanova u nadležnosti NPM-a.

4. OCJENA STANJA

S obzirom na to da pučki pravobranitelj, sukladno ovlastima iz Zakona o pučkom pravobranitelju, od 2005. godine redovito obavlja preglede mjesta u kojima se nalaze osobe lišene slobode (primjerice, do srpnja 2012. godine, pregledano je 5 zatvora, 2 kaznionice, odgojni zavod, prostorije za zadržavanje u 5 policijskih uprava te psihijatrijska bolnica) dobro smo upoznati sa stupnjem poštivanja ljudskih prava osoba lišenih slobode. Temeljem postupanja povodom pritužbi, u okviru ovlasti propisanih sukladno Zakonu o pučkom pravobranitelju, kao i u okviru djelovanja Nacionalnog preventivnog mehanizma, nekoliko je zaključaka koje smatramo važnim istaknuti.

1. Uvjeti smještaja u velikoj mjeri nisu usklađeni s međunarodnim standardima

Prenapučenost, jedna od temeljnih karakteristika zatvorskog sustava, generira veliki broj ograničavanja ili kršenja ljudskih prava osoba lišenih slobode, primjerice, prava na smještaj primjeren ljudskom dostojanstvu i zdravstvenim standardima, na zdravstvenu zaštitu, rad, dodir s vanjskim svijetom i drugih. Pri tome, važno je konstatirati da je u posljednje dvije godine zabilježen trend smanjenja prenapučenosti zatvorskog sustava, što je rezultat primjene novog kaznenog zakonodavstva te povećanja kapaciteta zatvorskog sustava za 400 mjesta. Prema podacima iz Izvješća o stanju i radu kaznionica, zatvora i odgojnih zavoda za 2012. godinu, napučenost zatvorskog sustava na dan 31. prosinca 2010. godine iznosila 154%, na dan 31. prosinca 2011. godine 134%, a 31. prosinca 2012. godine prenapučenost je iznosila 125%. Međutim, unatoč nedvojbenim pozitivnim pomacima, nužno je imati na umu da se prema standardima Europskog odbora za probleme kriminaliteta (European Committee on Crime Problems, CD-PC) pri tzv. „koncentracijskoj kalkulaciji“ ukupnog broja zatvorenika smještenih na raspoloživa mjesta u zatvorima, koncentracija iznad 120 smatra „kritičnom“ (Odluka Ustavnog suda U-III/4182/2008, točka 17). Stoga je i nadalje nužno postupati sukladno Preporuci Vijeća Europe R (99) 22 u kojoj se, između ostaloga, navodi da države, u čijim se zatvorskom sustavu prenapučenost ne može izbjeći, imaju opću i stalnu dužnost da takvo stanje nadoknade zatvorenici povećanom pozornošću i skrbi koja se pridaje veličini prostora za smještaj, higijeni i sanitarnim uvjetima, kvaliteti prehrane, zaštiti zdravlja i mogućnosti tjelovježbe i rekreacije. Valja se podsjetiti i odluke Europskog suda za ljudska prava iz 2012. godine, u predmetu Longin protiv Hrvatske kojom je utvrđena povreda čl. 3. (Zabrana mučenja) Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljenih sloboda te je utvrđeno ponižavajuće postupanje, radi uvjeta u Zatvoru u Zagrebu. Sud je u konkretnom predmetu istaknuo da ograničen prostor može biti kompenziran, između ostaloga, slobodom kretanja (§ 59).

Uz prenapučenost, uvjete smještaja u velikoj mjeri određuje i nedostatak materijalnih sredstava zbog čega zatvorski sustav, jednako kao i ostala mjesta u kojima se nalaze osobe lišene slobode u nadležnosti drugih ministarstava, nisu u mogućnosti uvjete smještaja u potpunosti uskladiti s međunarodnim standardima. Prema informacijama iz medija, zbog nedostatka financijskih sredstava, privremeno su prekinute aktivnosti vezane uz izgradnju nove Kaznionice u Šibeniku. Jednako tako, unatoč odluci Ustavnog suda (U-III / 4182 / 2008, od 17. ožujka 2009.), sukladno kojoj se Vladi nalaže da u primjerenom roku, ne duljem od pet godina, prilagodi kapacitete Zatvora u Zagrebu potrebama smještaja pritvorenika, sukladno standardima Vijeća Europe i prakse Europskog suda za ljudska prava, koji za pritvorenike i zatvorenike neće biti ponižavajući, radi nedostatka sredstava radovi nisu niti započeli. Također, uvjeti smještaja u prostorijama za zadržavanje u pojedinim policijskim postajama nisu odgovarajući niti za kratkotrajni smještaj osoba lišenih slobode. U takvim situacijama, prema obavijesti dobivenoj od Ministarstva unutarnjih poslova, nastoji se premještanjem prostorija za zadržavanje u druge prostorije osigurati bolje uvjete smještaja osoba lišenih slobode. Naravno, radi se o kompromisnim rješenjima privremenog karaktera, što se ocjenjuje pozitivnim, ali ne i dovoljnim, naročito uzme li se u obzir da se u te prostorije nerijetko

smještaju uhićene i pritvorene osobe koje tamo mogu boraviti duže od zadržanih osoba. Međutim, nedostatak financijskih sredstava nije i ne može biti opravdanje za neuklanjanje uvjeta koji predstavljaju mučenje i drugo okrutno, nečovječno ili ponižavajuće postupanje ili kažnjavanje.

2. Kvaliteta pružanja zdravstvene zaštite i nedostatak zdravstvenih radnika

Kvaliteta pružanja zdravstvene zaštite najčešće je uzrokovana organizacijskim problemima, a jedan od najvećih je nedostatak zdravstvenih radnika zaposlenih u sustavu pravosuđa. Naime, radi nedostatka zdravstvenih radnika, osobe lišene slobode, nerijetko, preglede ili zahvate čekaju duže nego što je medicinski indicirano. Nesporno je da se takva situacija negativno reflektira na kvalitetu pružanja zdravstvene zaštite. Pri tome je potrebno imati na umu da je Europski sud za ljudska prava u nekoliko slučajeva protiv Republike Hrvatske ocijenio da se radi o povredi čl. 3. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, upravo radi kvalitete pružanja zdravstvene zaštite osobama lišenim slobode. Također, potrebno je istaknuti da se u zatvorskom sustavu nije provodio sustavni zdravstveno-inspekcijski nadzor, na što je pučki pravobranitelj ukazivao u svojim godišnjim izvješćima te je upozoravao na Odluku Ustavnog suda (u predmetu U-III/64744/2009), iz 2010. godine, kojom je, između ostalog, naloženo Vladi Republike Hrvatske da uspostavi i djelotvorno provodi nadzor nad kvalitetom zdravstvene zaštite u cijelom zatvorskom sustavu. Ohrabruje informacija, koju je pučki pravobranitelj dobio od Vlade Republike Hrvatske (Izvješće o poduzetim aktivnostima u vezi s preporukama pučkog pravobranitelja iz Izvješća o radu pučkog pravobranitelja za 2011. godinu, iz travnja 2013.), o uspostavi i početku provođenja ovog nadzora. Nadalje, temeljem podataka utvrđenih tijekom obilazaka NPM-a, smatramo da bi organizacijsko izdvajanje pružanja zdravstvene zaštite iz sustava pravosuđa u zdravstveni sustav, značajno doprinijelo unapređenju kvalitete pružanja zdravstvene zaštite.

U zatvorima i kaznionicama ima manje zaposlenih zdravstvenih radnika nego što je to predviđeno važećom sistematizacijom koja ionako ne uzima u obzir realnu napučenost zatvora odnosno kaznionica već, u pravilu, odgovara njihovom optimalnom kapacitetu. Stoga nije moguće osigurati 24-satnu pokrivenosti dežurstvom zdravstvenih radnika, što također može rezultirati povredom prava osoba lišenih slobode. Ujedno, uočen je i nedostatak potrebnog broja liječnika određenih specijalizacija (primjerice specijalista psihijatrije).

3. Manjkavosti normativnog okvira

Jedan od mogućih uzročnika mučenja i drugih okrutnih, neljudskih ili ponižavajućih postupaka ili kažnjavanja proizlazi iz manjkavosti propisa. Naime, iako se zakonodavni okvir, neovisno o kojoj kategoriji osoba lišenih slobode se radi, generalno može ocijeniti vrlo kvalitetnim, nedvojbeno je da neka područja nisu dovoljno ili nisu precizno normirana, primjerice provođenje posebnih mjera održavanja reda i sigurnosti, uvjeti smještaja u pritvorskim jedinicama, provođenje sigurnosnih mjera. Takve pravne praznine ili nedorečenosti, u praksi dovode do različitog tumačenja, što dovodi do nejednakog postupanja prema osobama lišenim slobode te omogućavaju arbitrarnost. Nerijetko, u takvim se

situacijama postojeća praksa i obrasci postupanja, koji nisu uvijek ispravni niti prihvatljivi, preuzimaju i postaju pravilo koje može predstavljati mučenje i drugo okrutno, nečovječno ili ponižavajuće postupanje ili kažnjavanje. Opravdano je vjerovati da će se tijekom najavljene izrade novog Zakona o izvršavanju kazne zatvora, ali i drugih propisa koji se odnose na osobe lišene slobode, voditi posebna briga o uklanjanju spomenutih praznina. Kao pozitivne primjere, možemo navesti postupanje Ministarstva unutarnjih poslova koje je krajem 2012. godine iniciralo izmjene Pravilnika o prijemu i postupanju s uhićenikom i pritvorenikom te o evidenciji pritvorenika u pritvorskoj policijskoj jedinici, kojom će se uskladiti tehnički uvjeti prostora za smještaj osoba lišenih slobode s preporukama CPT-a, te postupanje Ministarstva zdravlja koje je, uzimajući u obzir preporuke pučkog pravobranitelja, pristupilo izradi jedinstvenog propisa o načinu provođenja sigurnosnih mjera obveznog psihijatrijskog liječenja i obveznog liječenja od ovisnosti, bez obzira gdje se mjere provode (primjerice, u Zatvorskoj bolnici, ambulantno tijekom izdržavanja kazne zatvora, u civilnoj zdravstvenoj ustanovi i sl.). Potreba za detaljnijim normiranjem provođenja sigurnosnih mjera proizlazi i iz odluke Europskog suda za ljudska prava u predmetu Tomašić i dr. protiv Hrvatske (zahtjev broj 46598/06 od 15. siječnja 2009.). U konkretnom slučaju sud je zauzeo stajalište da su ovi propisi vrlo općenite naravi i ne rješavaju na odgovarajući način pitanje provedbe mjere obveznog psihijatrijskog liječenja te je naglasio potrebu detaljnijeg normiranja radi ostvarivanja svrhe kaznenopravnih sankcija (§ 57).

Također, potrebno je spomenuti da još uvijek nije dovršen postupak usklađivanja propisa² koji sadrže kaznene i druge odredbe relevantne za primjenu Kaznenog zakona, s Kaznenim zakonom, koji je stupio na snagu u siječnju 2013. godine. Primjerice, radi neusklađenosti odredbi Zakona o izvršavanju kazne zatvora s Kaznenim zakonom nije moguće izvršavanje kazne zatvora u trajanju do godinu dana, u domu. Na taj način ne samo da se osobama lišenim slobode onemogućava izvršavanje kazne zatvora sukladno odredbama Kaznenog zakona, već se ne rasterećuje prenapučeni zatvorski sustav. Također još je uvijek u tijeku usklađivanje odredbi Zakona o kaznenom postupku s Odlukom Ustavnog suda (Odluka i rješenje U-I-448/2009, U-I-602/2009, U-I-1710/2009, U-I-18153/2009, U-I-5813/2010 i U-I-2871/2011) kojom je, u srpnju prošle godine, Ustavni sud djelomično ukinuo Zakon o kaznenom postupku budući da se njime krše mnoge ustavne odredbe i ustavne vrednote te odredbe Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, a koje se odnose na postupanje prema osobama lišenim slobode. Iako rok za usklađivanje još uvijek nije protekao, potrebno je u što žurnijem roku, u cilju otklanjanja manjkavosti, ispuniti niz pozitivnih obveza koje proizlaze iz spomenute Odluke.

---

² Sukladno članku 382. KZ, Vlada Republike Hrvatske treba pokrenut postupak usklađivanja s odredbama KZ-a, odgovarajućih odredbi Zakona o kaznenom postupku, Zakona o odgovornosti pravnih osoba za kaznena djela, Zakona o sudovima za mladež, Zakona o zaštiti osoba s duševnim smetnjama, Zakona o izvršenju kazne zatvora, Zakona o probaciji te drugih zakona koji sadrže kaznene i druge odredbe relevantne za njegovu primjenu

4. Postupanje prema osobama lišenim slobode

Unatoč činjenici da tijekom obilazaka nisu utvrđena postupanja koja bi ukazivala na najteži oblik povrede prava osoba lišenih slobode – mučenje, te da Europski sud za ljudska prava niti u jednom predmetu protiv Republike Hrvatske nije utvrdio najteži oblik povrede članka 3. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, nedvojbeno je da se postupanje prema osobama lišenim slobode ili njihovo kažnjavanje u pojedinim slučajevima može okarakterizirati kao nečovječno ili ponižavajuće, što predstavlja povredu temeljnih ljudskih prava zajamčenih Ustavom Republike Hrvatske te brojnim međunarodnim dokumentima. Stoga je potrebno, neovisno o ranije spomenutim organizacijskim otežavajućim čimbenicima, stalno i sustavno poduzimati napore kako bi se mučenje i drugi okrutni, nečovječni ili ponižavajući postupci ili kažnjavanja iskorijenili te se osiguralo poštivanje ljudskih prava osoba lišenih slobode.

Smatramo kako je potrebno uložiti dodatne napore, u cilju sprečavanja kršenja prava osoba lišenih slobode te jačanja zaštite od mučenja i drugih okrutnih, neljudskih ili ponižavajućih postupaka ili kažnjavanja te u tom smislu posebno ističemo više mjera i aktivnosti iz nadležnosti pojedinih ministarstava.

I. Mjere i aktivnosti u nadležnosti Ministarstva pravosuđa:

a) Postupanje po traženjima pučkog pravobranitelja i preporukama iz izvješća o obilasku

Na žalost, dosadašnja suradnja pučkog pravobranitelja s Ministarstvom pravosuđa, odnosno sa Središnjim uredom Uprave za zatvorski sustav u obavljanju poslova NPM-a, nije na zadovoljavajućoj razini. Naime, kao što smo već ranije istaknuli, unatoč požurnicama, nismo obaviješteni o poduzetim mjerama povodom naših preporuka, niti su nam dostavljeni podatci potrebni za sastavljanje izvješća. Na taj način, Ministarstvo pravosuđa ne samo da ne poštuje ZNPM-u i OPCAT, već dovodi u pitanje svrhu zbog koje je NPM uspostavljen. Također, u situaciji u kojoj Ministarstvo pravosuđa ignorira traženja pučkog pravobranitelja, opravdano je postaviti pitanje svrsishodnosti samog provođenja obilazaka. Naime, svrha je obilaska ukazati na nepravilnosti i uputiti preporuku kako bi se povrede otklonile. Ukoliko Ministarstvo ignorira izvješće, obilazak postaje sam sebi svrha, što je apsolutno pogrešno. Nedostatak suradnje to više začuđuje, jer je do 2012. godine pučki pravobranitelj suradnju sa Središnjim uredom ocjenjivao, u pravilu, vrlo uspješnom.

b) Smanjenje prenapučenosti zatvorskog sustava

I nadalje je potrebno poduzimati mjere i aktivnosti usmjerene na smanjenje prenapučenosti, bilo da se radi o izgradnji novih objekata, osiguravanju uvjeta za provođenje alternativnih sankcija ili o usklađivanju ZIKZ-a s Kaznenim zakonom.

c) Unaprjeđenje pružanja zdravstvene zaštite osoba lišenih slobode u zatvorskom sustavu

U dogovoru s Ministarstvom zdravlja potrebno je razmotriti mogućnosti unaprjeđenja kvalitete zdravstvene zaštite koja se pruža osobama lišenim slobode, primjerice, organizacijskim izdvajanjem pružanja zdravstvene zaštite iz sustava pravosuđa u zdravstveni sustav. Također, potrebno je osigurati dovoljan broj zdravstvenih radnika na poslovima pružanja zdravstvene zaštite osobama lišenim slobode.

d) Uklanjanje normativnih manjkavosti

U najkraćem roku potrebno je s Kaznenim zakonom u cijelosti uskladiti propise koji sadrže kaznene i druge odredbe relevantne za primjenu Kaznenog zakona te dovršiti usklađivanje Zakona o kaznenom postupku s Odlukom Ustavnog suda kojom je utvrđena neustavnost i nesuglasnost s Europskom konvencijom za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda. Također, nužno je razmotriti način jasnijeg i određenijeg normiranja primjene posebnih mjera održavanja reda i sigurnosti.

II. Mjere i aktivnosti u nadležnosti Ministarstva unutarnjih poslova

a) Osiguravanje odgovarajućih uvjeta smještaja u prostorijama za zadržavanje

U svim policijskim postajama i policijskim upravama, u prostorijama za zadržavanje i pritvorskim policijskim jedinicama, potrebno je u najkraćem roku osigurati uvjete smještaja sukladne standardima Europskog odbora za sprječavanje mučenja i neljudskog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja (CPT).

b) Sustavno provođenje edukacije o ljudskim pravima osoba lišenih slobode

Potrebno je i nadalje sustavno provoditi edukacije policijskih službenika, o ljudskim pravima te zabrani mučenja i drugih okrutnih, neljudskih ili ponižavajućih postupaka ili kažnjavanja.

III. Mjere i aktivnosti u nadležnosti Ministarstva zdravlja

a) Sustavno provođenje nadzora nad kvalitetom zdravstvene zaštite u cijelom zatvorskom sustavu

Tijekom 2013. godine, potrebno je provesti nadzor nad kvalitetom zdravstvene zaštite u cijelom zatvorskom sustavu.

b) Propisati način provođenja sigurnosnih mjera obveznog psihijatrijskog liječenja i obveznog liječenja od ovisnosti

Budući da provođenje sigurnosnih mjera obveznog psihijatrijskog liječenja i obveznog liječenja od ovisnosti nije propisano na odgovarajući način, a uvažavajući značaj provođenja mjera, nužno je tijekom 2013. godine donijeti pravilnik kojim će se ovi nedostaci ukloniti.

IV. Mjere i aktivnosti u nadležnosti Ministarstva socijalne politike i mladih

Ubrzati proces transformacije domova socijalne skrbi odnosno deinstitutionalizacije korisnika smještaja, budući da dosadašnja reforma na ovom području, posebice u odnosu na osobe s mentalnim oštećenjem, teče sporije u odnosu na planirano za 2012. godinu.

5. ZAKLJUČAK

Imajući na umu da je poštivanje prava čovjeka, sukladno čl. 3. Ustava Republike Hrvatske, jedna od najviših vrednota ustavnog poretka, te da je Republika Hrvatska potpisala i ratificirala Fakultativni protokol uz Konvenciju protiv mučenja i drugih okrutnih, nečovječnih ili ponižavajućih postupaka ili kažnjavanja, Hrvatski je sabor u siječnju 2011. godine usvojio Zakon o nacionalnom preventivnom mehanizmu za sprečavanje mučenja i drugih okrutnih, neljudskih ili ponižavajućih postupaka ili kažnjavanja. Sukladno Zakonu, poslove NPM-a obavlja pučki pravobranitelj, a u obavljanju poslova obvezno sudjeluju dva predstavnika akademske zajednice i dva predstavnika udruga registriranih za obavljanje djelatnosti iz područja zaštite ljudskih prava.

Od srpnja 2012. godine, kada je započelo obavljanje poslova NPM-a, pa do kraja prosinca 2012. godine, pučki pravobranitelj poduzeo je niz aktivnosti, usmjerenih na uspješno obavljanje poslova NPM-a: pokrenuta je dvojezična web stranica na kojoj se redovito objavljuju vijesti o poslovima NPM-a, uspostavljena je međunarodna suradnja te su tiskani promotivni materijali, namijeni informiranju osoba lišenih slobode o njihovim pravima i nadležnostima NPM-a. Također, provedeno je sedam obilazaka mjesta u kojima se nalaze osobe lišene slobode (tri u nadležnosti Ministarstva pravosuđa, dva u nadležnosti Ministarstva unutarnjih poslova i dva u nadležnosti Ministarstva socijalne politike i mladih). Tijekom obilazaka nisu utvrđeni slučajevi mučenja, no jesu slučajevi koji u sebi sadrže elemente neljudskih ili ponižavajućih postupaka ili kažnjavanja. Nakon obilaska, sastavljena su izvješća s preporukama koja su dostavljena ustanovama i tijelima u kojima je obilazak obavljen te tijelima nadležnima za njihov nadzor. Suradnja s Ministarstvom unutarnjih poslova i Ministarstvom socijalne politike i mladih ocjenjuje se vrlo uspješnom, budući da su poduzimali mjere povodom upućenih preporuka. Suprotno tome, suradnja s Ministarstvom pravosuđa ocjenjuje se vrlo lošom, jer ne samo da nije poduzelo mjere povodom upućenih preporuka, nego nije pučkom pravobranitelju niti dostavilo zatražene podatke. Stoga će,

uspostavljanje uspješne suradnje, biti jedan od naših prioriteta u narednom razdoblju. Također, nužno je i nadalje stalno poduzimati mjere i aktivnosti u cilju sprečavanja svakog oblika kršenja temeljnih ljudskih prava osoba lišenih slobode. Prije svega, tu mislimo na poboljšanje uvjeta smještaja, unaprjeđenje kvalitete zdravstvene zaštite osoba lišenih slobode, ali i na zakonodavne aktivnosti usmjerene na jasno definiranje položaja i postupanje prema osobama lišenim slobode.

Novi mandat Ureda pučke pravobraniteljice, koji nosi i nove zadaće i znatno veći obim posla, nosi za sobom i potrebu za dodatnim kapacitetima kako bi se poslovi mogli redovito i kvalitetno obavljati. Naime, iako su se stupanjem na snagu ZNPM-a ovlasti pučkog pravobranitelja proširile, pa su stoga i poslovi iz njegove nadležnosti bitno opsežniji, nisu zaposleni novi službenici za obavljanje poslova NPM-a. Naime, u srpnju 2012. godine pučki je pravobranitelj donio odluku kojom je dvije savjetnice pučkog pravobranitelja ovlastio za obavljanje poslova NPM-a, čime im je, uz postojeće poslove, pridodano obavljanje svih poslova iz nadležnosti NPM-a. S obzirom na to da su redoviti obilasci temelj obavljanja poslova NPM-a, dovedeno je u pitanje obavljanje do tada postojećih poslova. Stoga je, *de facto*, izabrano kompromisno rješenje u kojem pomalo „trpe“ i poslovi iz klasične ombudsmanske nadležnosti i poslovi NPM-a. Budući da je svrha jednih i drugih poslova zaštita temeljnih ljudskih prava i sloboda, kompromisna rješenja nisu prihvatljiva. Naime, uzimajući u obzir poslove NPM-a, brojnost mjesta u kojima se nalaze osobe lišene slobode, ali broj osoba koje rade na području zaštite osoba lišenih slobode i NPM-a u drugim državama, zasigurno će nam biti potrebna dodatni kapaciteti. Također, u tijeku je i postupak donošenja novog Poslovnika o radu pučkog pravobranitelja, sukladno kojem će se ustrojiti zasebna služba za osobe lišene slobode i Nacionalni preventivni mehanizam, što će dodatno doprinijeti unaprjeđenju obavljanja poslova NPM-a.

Nadalje, u Državnom proračunu Republike Hrvatske za 2012. godinu odobreno je 467 400 kn za obavljanje poslova NPM-a. Navedena sredstva namijenjena su za službena putovanja, uredski materijal, usluge promidžbe i informiranja, intelektualne i osobne usluge, računalne usluge, usluge telefona, pošte i prijevoza te kupnju automobila. S obzirom na to da je NPM započeo s radom tek u srpnju, te da zbog nedostatka kapaciteta Ureda pučkog pravobranitelja nije bilo moguće češće odlaziti u redovite obilaskе, odobrena sredstva bila su dostatna. Međutim, uzme li se u obzir da je trenutačno u tijeku natječaj za prijem jednog službenika koji će biti raspoređen na poslove NPM-a, opravdano je vjerovati da će obilasci u narednom razdoblju biti učestaliji, što će zahtijevati izdvajanje većih financijskih sredstava. Pri navedenom je potrebno istaknuti da su države stranke, sukladno čl. 18. OPCAT-a, dužne pobrinuti se za raspoloživost svih potrebnih sredstava za funkcioniranje NPM-a. Jačanjem kapaciteta i osiguravanjem financijskih sredstava jamči se ne samo redovitost obilazaka već i ažurnost u sastavljanju izvješća i preporuka, mogućnost odlaska u kontrolne obilaskе te analitičko razmatranje postojećeg normativnog okvira, čija sveukupnost doista jamči jačanje zaštita od mučenja i drugih okrutnih, neljudskih ili ponižavajućih postupaka ili kažnjavanja.

Slijedom navedenog, opravdano je zaključiti da Republika Hrvatska poduzima niz aktivnosti usmjerenih na sprječavanje mučenja i drugih okrutnih, neljudskih ili ponižavajućih postupaka

ili kažnjavanja, iako je potrebno kontinuirano ulaganje dodatnih napora, kako bi se sustav unaprijedio u svojim najslabijim dijelovima. Međutim, dok je i jedan čovjek u Republici Hrvatskoj izložen ovom, zasigurno jednom od najtežih oblika kršenja ljudskih prava, ne možemo reći da smo zadovoljni već moramo ustrajati u stvaranju uvjeta i ozračja u kojem se sva prava i slobode osoba lišenih slobode u potpunosti poštuju.